

Οκτωβριανή Επανάσταση 1917. Τι κόμμα ήταν οι Μπολσεβίκοι;

Του Αλέξη Λιοσάτου

Οι Μπολσεβίκοι έμειναν στην ιστορία ως οι επικεφαλής της Ρωσικής Επανάστασης. Ωστόσο ο ρόλος τους συνήθως παραμορφώνεται ή και συκοφαντείται από την αστική ιστοριογραφία αλλά ακόμα και από την Αριστερά. Στη Ρωσία του 1903-1917 οι συγκεκριμένες συνθήκες έκαναν δυνατό να κυριαρχήσουν οι Μπολσεβίκοι μέσα σε ένα ευρύτερο περιβάλλον επαναστατών που ηγήθηκε του μεγαλύτερου απεργιακού κύματος στην παγκόσμια ιστορία.¹

Οι «υποκειμενικές» προϋποθέσεις της νίκης της επανάστασης ήταν βασικά δύο και αλληλένδετες μεταξύ τους, τα Σοβιέτ-Εργατικά Συμβούλια και το επαναστατικό κόμμα (Μπολσεβίκοι). Χωρίς την κίνηση της τάξης οποιοδήποτε κόμμα δεν μπορούσε να κάνει το παραμικρό, δεν μπορούσαν να επιτευχθούν ούτε νίκες και κατακτήσεις και βελτίωση του λαϊκού βιοτικού επιπέδου ούτε πολύ περισσότερο να πραγματοποιηθεί (πόσο μάλλον να νικήσει) η επανάσταση.^{2,3} Σε ένα από τα γράμματα που έστειλε τον Σεπτέμβρη-Οκτώβρη ο Λένιν στην ηγεσία των Μπολσεβίκων για να τους πείσει υπέρ της εξέγερσης έγραφε: «Για να στεφθεί η εξέγερση με επιτυχία, πρέπει να στηρίζεται όχι σε κάποια συνωμοσία, όχι σε ένα κόμμα, αλλά στην πρωτοπόρα (εργατική) τάξη»⁴, τάξη που ήδη είχε φτιάξει τα Σοβιέτ (Εργατικά Συμβούλια) στη Ρωσία από τον Φλεβάρη-Μάρτη του 1917.

Ο αυθορμητισμός και η οργάνωση αποτελούσαν το ένα συμπλήρωμα του άλλου, διαφορετικές πλευρές της διαδικασίας μέσω της οποίας όλο και περισσότεροι εργαζόμενοι μπόρεσαν να αποκτήσουν συνείδηση της κατάστασής τους, αλλά και της δύναμής τους να

αλλάξουν να καθορίσουν το πολιτικό σκηνικό και τελικά να πάρουν στα χέρια τους την εξουσία.⁵

Η απόλυτα δημοκρατική σχέση του κόμματος με τάξη.

Το Κόμμα ήταν κεντρικό για την (μοναδική μέχρι σήμερα) νίκη της εργατικής επανάστασης. Το 1917-1923 αλλά και αργότερα η εργατική τάξη στις περισσότερες περιοχές του πλανήτη εξεγέρθηκε, επαναστάτησε, έφτιαξε θεσμούς που έμοιαζαν με εργατικά συμβούλια, κινήματα επιτροπών δράσης κι εργοστασιακών επιτροπών, γενικές απεργίες διαρκείας και καταλήψεις εργοστασίων, αλλά δεν κατάφερε να επαναλάβει το ρωσικό 1917 ακριβώς γιατί δεν υπήρχε ένα τέτοιο κόμμα.

Η εργατική τάξη και οι φαντάροι από τις 3 Μαρτίου κινούνταν με δυσπιστία απέναντι στην Προσωρινή Κυβέρνηση και αντιμετώπιζαν τα Σοβιέτ ως ανώτατη εξουσία, αλλά δεν μπορούσαν να επιβάλουν τη θέλησή τους και τα αιτήματά τους παρέμεναν ανικανοποίητα και προδομένα από την ρεφορμιστική ηγεσία των Σοβιέτ (Μενσεβίκοι κι Εσέροι).

Οι μπολσεβίκοι περνούσαν ένα μήνυμα: πως δεν μπορείς να μοιραστείς την εξουσία με τους αστούς. Αυτό το μήνυμα στελνόταν κάθε μέρα, από τον Φλεβάρη ως τον Οκτώβρη. Είχε ως αποτέλεσμα την πλειοψηφία των μπολσεβίκων στα σοβιέτ, επειδή τα γεγονότα αποδείκνυαν ότι είχαν δίκιο.⁶ Με τη δράση ενός κόμματος με προγραμματικές αιχμές τα αιτήματα του κόσμου («Ψωμί, Γη και Ειρήνη») και κεντρικό αίτημα να περάσει «όλη η Εξουσία στα Σοβιέτ» έγινε δυνατό να ενωθούν τα διαφορετικά τμήματα της επανάστασης, τους εργάτες, τους αγρότες και τους στρατιώτες που μέχρι τον Οκτώβρη είχαν αφαιρέσει κάθε εξουσία από το αστικό κράτος και τα αφεντικά.⁵

Το ρωσικό επαναστατικό κόμμα είχε διαμορφώσει ένα σκληρό κι

έμπιστο δίκτυο που δεν λύγιζε και δεν μπορούσε να αποδιάρθρωθεί εύκολα από την καταστολή και που ήξερε που να υποχωρεί, πώς να προσαρμόζεται στην κίνηση, τις ανάγκες και τα αισθήματα των μαζών, είχε τη δυνατότητα να αποκαλύπτει τις αντεπαναστατικές κινήσεις να πρωταγωνιστεί στη δράση για την ανατροπή τους, ανακόπτει την επιρροή των ρεφορμιστών (Μενσεβίκων και Εσέρων) στο εργατικό κίνημα και τέλος έναν μηχανισμό για να οργανώσει την εξέγερση. Το γεγονός ότι υπήρχε ένα τέτοιο κόμμα ήταν βασικά ο λόγος που το 1917 που αποφεύχθηκε μια πρόωρη επανάσταση απομονωμένη στην Πετρούπολη που θα οδηγούσε στη σφαγή όπως στην Παρισινή Κομμούνια του 1871 και που δεν κατέληξε μια επανάσταση χαμένη και σφαγμένη όπως οι υπόλοιπες. Το κόμμα δεν υποκαθιστούσε την τάξη ή τα Σοβιέτ, αντίθετα δρούσε ως «έμβολο» με στόχο να “ανεβάσει” το επίπεδο κίνησης και συνείδησης της τάξης ώστε να πάρει η ίδια την εξουσία.^{2,3,5,7-10}

Το κόμμα δεν υποκαθιστούσε την τάξη. Ο στόχος του κόμματος δεν ήταν να κυβερνήσει, αλλά να κάνει αγκιτάτσια και προπαγάνδα στους εργάτες, να ενοποιήσει τα εργαζόμενα στρώματα για να οργανώσουν και να συντηρήσουν τα εργατικά συμβούλια, για να ανατρέψουν τις αστικές μορφές εξουσίας και να πάρουν οι ίδιοι την εξουσία. Τα Σοβιέτ ήταν το ύψιστο σημείο αυτενέργειας της τάξης, το κόμμα το πιο συνειδητό τμήμα αυτής της δράσης. Το κόμμα όμως ήταν διαφορετικό από την τάξη. Όλη η εργατική τάξη συμμετείχε στα εργατικά συμβούλια. Στο κόμμα έπρεπε να συμμετέχουν οι πιο στρατευμένοι και πολιτικοποιημένοι εργάτες. Ο λόγος είναι ότι στον καπιταλισμό η συνείδηση των εργατών δεν είναι ποτέ ενιαία. Κάποια τμήματα είναι πάντα πιο προχωρημένα από κάποια και τραβιούνται στην αντιπαράθεση με το σύστημα και κάποια άλλα είναι πιο πίσω δεχόμενα την επίδραση της αστικής τάξης. Υπάρχει μια συνεχής διαπάλη όπου τα προχωρημένα τμήματα θα έπρεπε να επιχειρηματολογήσουν και ή θα τραβήξουν μπροστά τους υπόλοιπους ή θα τραβηχτούν πίσω από αυτούς. Η υπόκλιση στο αυθόρμητο αφήνει τα πιο προχωρημένα

τμήματα της τάξης έρμαιο στη θέληση των τμημάτων που βρίσκονται πιο πίσω πολιτικά. Η τάξη βρίσκεται συνεχώς σε ασυνείδητη αντιπολίτευση με τον καπιταλισμό. Το επαναστατικό κόμμα είναι το συνειδητό τμήμα της τάξης που παλεύει να δώσει συνειδητή κατεύθυνση στον αγώνα των υπόλοιπων.¹¹

Η Ρώσικη επανάσταση έδωσε πολλά παραδείγματα της αμφίδρομης σχέσης που πρέπει να έχουν επαναστατικό κόμμα και τάξη. Όταν πλακάτ των φτωχών αγροτών στις διαδηλώσεις έγραφαν ότι «το δικαίωμα στη ζωή είναι σημαντικότερο από το δικαίωμα στην ιδιοκτησία», το κόμμα έδινε στο ταξικό αυτό αίτημα πολιτική κατεύθυνση και το μετέτρεπε σε οδηγό για αντικαπιταλιστική δράση: «Μέχρι τώρα νόμιζαν ότι νόμος και τάξη είναι ό,τι συμφέρει τον γαιοκτήμονα και τον γραφειοκράτη. . . Το σημαντικό για εμάς είναι η επαναστατική πρωτοβουλία και οι νόμοι θα έπρεπε να είναι το αποτέλεσμά της. Αν περιμένετε μέχρι να γραφτούν οι νόμοι χωρίς να αναπτύξετε την επαναστατική δράση, τότε δεν θα πάρετε ούτε νόμο ούτε και γη», έγραφε ο Λένιν.¹²

«Πώς ενώνονται οι ανομοιογενείς μάζες; Με το κόμμα. Αυτό που θέλουν με συγκεχυμένο τρόπο οι ναύτες της Κροστάνδης, οι στρατιώτες του Καζάν, οι εργάτες στην Πετρούπολη, στο Ιβάνοβο-Βοζνεσένσκ, στη Μόσχα και παντού...αυτό που θέλουν οι αγρότες... τις ανάγκες ενημέρωσης, συντονισμού, εκπαίδευσης, κοινής έκφρασης και κοινής δράσης το πετυχαίνουν μέσω των μπολσεβίκων. ..Το κόμμα είναι η συνείδηση και η οργάνωσή τους», έγραφε ο -πρώην αναρχικός- Β.Σερζ.⁴

Ένα τέτοιο κόμμα δεν μπορούσε να φτιαχτεί «τελευταία στιγμή», τη στιγμή της μάχης (όπως δεν πρόλαβε να το φτιάξει η Ρόζα Λούξεμπουργκ το 1919 πριν τη δολοφονήσουν). Απαιτούσε μια μακρά περίοδο δικτύωσης μέσα στην εργατική τάξη και τα μέτωπα, πείρας μέσα στους αγώνες, εκπαίδευσης-σκληραγώγησης μέσα στην παρανομία, ξεκαθαρίσματος σωστών και λάθος απόψεων. Απαιτούσε μια τέτοια δικτύωση και διαμόρφωση ώστε να μπορεί να

λειτουργεί το κόμμα με την ηγεσία της να κρύβεται και σε μεγάλο βαθμό να απουσιάζει, χωρίς να μπορεί να δίνει πολλές φορές οδηγίες, να λειτουργεί ακόμα και όταν πολλά βασικά της στελέχη βρίσκονταν στη φυλακή, τα κομματικά γραφεία κατάσχονταν, τα εκτυπωτικά μηχανήματα καταστρέφονταν κλπ.

Μια μακρά περίοδος σκληρής δοκιμασίας παρήγαγε αξιοθαύμαστα στελέχη και αυθεντικούς ηγέτες που η κοινή δράση σφυρηλάτησε την ενότητα της σκέψης τους, συλλογική νοημοσύνη κι εθελοντική πειθαρχία. Η βάση που τους ένωνε ήταν κυρίως η πάλη ενάντια στην αστική τάξη και τον ρεφορμισμό.⁴

Για να δημιουργηθεί ένα τέτοιο κόμμα επίσης απαιτούταν μια «κρίσιμη αρχική μάζα», μια σοβαρή «μαγιά» από σοσιαλιστές-αγωνιστές, δεν μπορούσε να γίνει από ολιγομελείς ομάδες (όπως είναι σήμερα οι επαναστατικές οργανώσεις). Ήδη πριν την πρώτη αποτυχημένη επανάσταση του 1905 στη Ρωσία υπήρχαν 10.000 μέλη του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος (που περιλάμβανε Μπολσεβίκους και Μενσεβίκους) που έπαιζαν ηγετικό ρόλο στους αγώνες της Εργατικής Τάξης. Το 1907, ο αριθμός των μελών του είχε φτάσει στις 150.000. Το 1914 η σοσιαλιστική εφημερίδα «Πράβντα» των Μπολσεβίκων είχε ημερήσια κυκλοφορία 30.000-40.000 φύλλων, σε καιρό παρανομίας και μάλιστα σε μια, σε μεγάλο βαθμό, αγράμματη χώρα. Αυτού του είδους το σκληρό δίκτυο που σφυρηλατήθηκε στην παρανομία έκανε εφικτό να αποκτήσουν οι Μπολσεβίκοι από 2000 μέλη στην Πετρούπολη στις αρχές του 1917, 16 χιλιάδες τον Απρίλη και διπλάσιοι τον Ιούνιο, και σε εθνικό επίπεδο από 26.000 μέλη το Φεβρουάριο σε 200.000-400.000 τον Οκτώβριο.^{13, 14, 15}

Το ριζοσπαστικό πολιτικό πρόγραμμα των Μπολσεβίκων (Καμιά συνεργασία με την αστική τάξη- Ψωμί-Γη-Ειρήνη -Όλη η Εξουσία στα Σοβιέτ) που ταυτιζόταν με τις λαϊκές προσδοκίες και εμπλουτιζόταν από αυτές¹⁵ (για παράδειγμα το ζήτημα του εργατικού ελέγχου μπήκε στο πρόγραμμα των Μπολσεβίκων αφού είχε αρχίσει να επεκτείνεται από τα κάτω απέναντι στα σαμποτάζ των αφεντικών)¹⁶ ήταν καθοριστικό για τον ηγετικό ρόλο τους

στην επανάσταση, ιδιαίτερα από τη στιγμή που η Προσωρινή Κυβέρνηση χρεωνόταν ραγδαία επιδείνωση του βιοτικού επιπέδου, τη συνέχιση της συμμετοχής στον πόλεμο, και την ανοχή – αν όχι υποστήριξη – απέναντι στην αντεπανάσταση.¹⁵

Ακόμα και το ζήτημα της εξέγερσης μπήκε στην ημερήσια διάταξη μόνο αφού οι Μπολσεβίκοι τον Σεπτέμβρη είχαν πετύχει πλειοψηφία στα Σοβιέτ, μια δομή που αναγνωριζόταν ως η μόνη νόμιμη εξουσία από την πλειοψηφία των εργατών και στρατιωτών. Μεταξύ Φλεβάρη και Οκτώβρη υπήρχε «δυναδική εξουσία» και πάλι μεταξύ τους. Η Προσωρινή Κυβέρνηση εκπροσωπούσε την αστική τάξη, τα Σοβιέτ είχαν μαζί τους τη συντριπτική πλειοψηφία των εργατών, φαντάρων και φτωχών αγροτών. Οι περιορισμένες στρατιωτικές επιχειρήσεις μεταξύ 24-26 Οκτώβρη απλώς εξάλειψαν την Προσωρινή Κυβέρνηση, αφήνοντας τα Σοβιέτ ως τη μοναδική εξουσία.⁵

Οι Μπολσεβίκοι αξιοποίησαν την απειλή της αντεπανάστασης τον Οκτώβρη για να αποκτήσουν τον έλεγχο όλης της Φρουράς της Πετρούπολης μέσω της Στρατιωτικής Επαναστατικής Επιτροπής του Σοβιέτ της Πετρούπολης. Έτσι αφόπλισαν την κυβέρνηση χωρίς να ρίξουν ούτε μία τουφεκιά. Και όμως μόνο όταν ο Κερένσκι ξεκίνησε στρατιωτική καταστολή εναντίον των Μπολσεβίκων, άρχισε η ένοπλη δράση κατά της κυβέρνησης, την οποία ο Λένιν ζητούσε επίμονα για πάνω από ένα μήνα. Μόνο μετά την κατανοητή αλλά απέλπιδα στρατιωτική επίθεση του Κερένσκι κατά των Μπολσεβίκων, υπήρξε εφικτή η ένοπλη δράση. Ο Οκτώβρης ήταν σε μεγάλο βαθμό αυθεντική έκφραση των λαϊκών δυνάμεων και κυρίως μια πολιτική επικράτηση, ενώ η Προσωρινή Κυβέρνηση είχε χάσει κάθε λαϊκό έρεισμα αρκετά πριν από την υποτυπώδη στρατιωτική αποκαθήλωσή της.^{8,15}

Η απόλυτα δημοκρατική σχέση του της ηγεσίας με τα μέλη

Οι Μπολσεβίκοι δεν ήταν σε καμία περίπτωση το «ενιαίο-συμπαγές

τέλειο και αλάνθαστο κόμμα» ούτε είχε τον «την τέλεια, ενιαία και αλάνθαστη ηγεσία με αρχηγό τον παντογνώστη υπεράνθρωπο Λένιν», όπως συνήθως παρουσιάζεται από «αγιογράφους» της Αριστεράς. Τα επίσημα αρχεία δείχνουν ότι το 1918 η Κ.Ε. των μπολσεβίκων δεν είχε ακόμη στη διάθεσή της ούτε καταλόγους των μελών του κόμματος. Μεσολαμβάναν μέρες μέχρι να φτάσουν οι αποφάσεις του κομματικού «κέντρου» (πολύ περισσότερο που ο Λένιν ή άλλα στελέχη «καθοδηγούσαν» συχνά εξόριστοι σε άλλες χώρες) σε άλλες πόλεις, πόσο μάλλον σε απομακρυσμένες περιοχές της αχανούς Ρωσίας, κάτι που αναγκαστικά ενθάρρυνε την πρωτοβουλία των τοπικών κι εργοστασιακών οργανώσεων.¹⁷

Από το Μάρτιο του 1917 και μετά, η οργάνωση των Μπολσεβίκων περιλάμβανε στους κόλπους της δεξιές, κεντρώες και αριστερές συγκροτημένες τάσεις. Μέσα στις συνθήκες παρανομίας η Κεντρική Επιτροπή των Μπολσεβίκων ήταν απλώς ανήμπορη να ελέγξει τα τυπικά κατώτερα κλιμάκια του κόμματος και συχνά τα ακολουθούσε. Οι ιεραρχικά κατώτερες οργανώσεις ήταν σχετικά ελεύθερες να διαμορφώνουν τον πολιτικό τους λόγο και την τακτική τους. Αυτή η τεράστια ευαισθησία απέναντι στις ανάγκες και στους πόθους των «από κάτω» συνέβαλε στην γιγάντωση του κόμματος με τα δεκάδες χιλιάδες νέα μέλη στις γραμμές του και αντίστροφα η γιγάντωση αυτή τροφοδοτούσε τον ριζοσπαστικές τάσεις και κόντραρε τις συντηρητικές τάσεις της ηγεσίας.¹⁵

Σε αντίθεση με την (αστική και σταλινική) μυθολογία, κεντρικό χαρακτηριστικό για την επιτυχία των Μπολσεβίκων ήταν το πιο δημοκρατικό κόμμα στην ιστορία. *Ο περίφημος συγκεντρωτισμός του κόμματος του Λένιν δεν σήμαινε επιβολή από τα πάνω προς τα κάτω, αντίθετα ήταν προϋπόθεση για κοινή δράση, ανάπτυξη των πρωτοβουλιών και ανεξαρτησία των μελών του κόμματος.*⁵

Η ανοιχτή δημοκρατική, ανεκτική και αποκεντρωμένη δομή του κόμματος έπαιξε κεντρικό ρόλο στη νίκη της επανάστασης, η ανοχή στις αποκλίνουσες θεωρητικές απόψεις που άφηνε έναν σημαντικό βαθμό πρωτοβουλίας και ανεξαρτησίας τακτικής, η συνεχής αλληλεπίδραση των μελών του κόμματος σε όλα τα επίπεδα

με τους βιομηχανικούς εργάτες, τους στρατιώτες και τους ναύτες, η προσαρμοστικότητά του στις κυρίαρχες λαϊκές διαθέσεις, συνέβαλαν αποδεδειγμένα στην νίκη.^{8,15}

Η πειθαρχία και ο συγκεντρωτισμός είχαν να κάνουν με την υπευθυνότητα του κόμματος απέναντι στην τάξη και δεν είχαν να κάνουν σε τίποτα με αυταρχικές συμπεριφορές της ηγεσίας απέναντι στα μέλη, αντίθετα η ηγεσία προσαρμοζόταν στην αυτενέργεια των μελών που με τη σειρά της προσαρμοζόταν στην αυτενέργεια της τάξης.

Οι Μπολσεβίκοι «διδάσκονταν» από την εργατική τάξη σε ό,τι αφορά την τακτική, τα συνθήματα, το πρόγραμμα και προσαρμοζαν τις απόψεις τους στην κίνηση της τάξης. Τα μεσαία στελέχη τους δέχονταν την πίεση της κομματικής βάσης και της τάξης, ευθυγραμμίζοντας μαζί της και έτσι ήταν εφικτό συχνά να επιβάλλουν γραμμή στην ηγεσία. Τον Φλεβάρη του 1917 οι αγωνιστές Μπολσεβίκοι έπαιξαν πράγματι κρίσιμο ρόλο όλες τις μέρες της επανάστασης, αλλά σε διάσταση με την ηγεσία τους. Ακόμη και μετά την απεργία της 23ης Φλεβάρη, τμήμα της ηγεσίας ισχυριζόταν ότι είναι πρόωρο να καλεστεί γενική απεργία. Το κομματικό Γραφείο αρνήθηκε τα αιτήματα για εξοπλισμό των εργατών για τις επικείμενες μάχες. Οι πιο πολλές πρωτοβουλίες έρχονταν από τα στελέχη-συνδικαλιστές των εργοστασίων του Βίμποργκ, είτε από τις απλές εργάτριες του κόμματος -ιδιαίτερα στις 23/2. Όταν το Σοβιέτ της Πετρούπολης παρέδωσε την πολιτική εξουσία στην μπουρζουαζία στη 1 Μάρτη, ούτε ένας Μπολσεβίκος από τους έντεκα στην εκτελεστική επιτροπή δεν αντιτάχθηκε. **Μπολσεβίκοι ήταν οι εργάτες που πήραν την πρωτοβουλία απεργιών για το 8ωρο, Μπολσεβίκοι οι φαντάροι πρωτοστατούσαν στις συλλήψεις τσαρικών αξιωματούχων.** Στις 5 Μάρτη, η Επιτροπή Πετρούπολης (η κομματική ηγεσία των Μπολσεβίκων στην πόλη) υποστήριξε την έκκληση του σοβιέτ στους εργάτες να επιστρέψουν στις δουλειές τους, έστω κι αν το οχτάωρο, ένα από τα κύρια αιτήματα του επαναστατικού κινήματος, δεν είχε ακόμη νομοθετηθεί. Ωστόσο οι απεργοί της βάσης και τα συνδικαλιστές μπολσεβίκοι συνέχιζαν την απεργία επιβάλλοντας τη διόρθωση της

«γραμμής».¹

Το σύνθημα «όλη η εξουσία στα Σοβιέτ!» δεν προέκυψε από το κεφάλι του Λένιν, αλλά ο ίδιος το είδε σε κάποιο πανό εργατικής διαδήλωσης και το ανέδειξε.²

Τον Μάη του 1917, από τους 40 μπολσεβίκους στη συνεδρίαση του Σοβιέτ της Πετρούπολης, μόνο οι 19 σήκωσαν το χέρι για να καταψηφίσουν την συμμετοχή αστών στην προσωρινή κυβέρνηση, παρά τις αποφάσεις του Απρίλη.

Στην εξέγερση του Ιουλίου της Πετρούπολης η ηγεσία πίστευε ότι τα μέλη και η τάξη κάνουν «λάθος». Τα μέλη πήγαν κόντρα στη «γραμμή», το κομματικό Γραφείο πόλης (Επιτροπή Πετρούπολης) και η Στρατιωτική Οργάνωση (στρατιωτική κίνηση των Μπολσεβίκων) πρωταγωνίστησαν στην εξέγερση. Η ηγεσία του κόμματος υποτάχθηκε και μπήκε επικεφαλής τους.^{8,15,18}

Το ίδιο το διάσημο το «Κράτος και Επανάσταση», που σήμερα θεωρείται κορυφαίο θεωρητικό έργο του Λένιν που επιχειρηματολογεί υπέρ της εργατικής εξουσίας και κατά των συμβιβασμών με την αστική τάξη απέναντι στους ρεφορμιστές αλλά και τους αναρχικούς, γράφτηκε το καλοκαίρι του 1917 αλλά δεν έπαιξε κανένα ρόλο στο κόμμα, καθώς εκδόθηκε το 1918.¹⁹

Ένα εντυπωσιακό παράδειγμα της υπερτίμησης του ρόλου της «φωτισμένης ηγεσίας» είναι η απάντηση εργατών και αγροτών στην απόπειρα πραξικοπήματος από τον Κορνίλοφ (26-29 Αυγούστου). Το πραξικόπημα κατέρρευσε χωρίς να πέσει πυροβολισμός. Ο Λένιν κρυβόταν στην Φινλανδία. Η επιστολή του προς την ΚΕ για την αλλαγή τακτικής των Μπολσεβίκων (που καλούσε ουσιαστικά σε συνεργασία με Μενσεβίκους-Εσέρους, στο να ασκηθεί πίεση στην Προσωρινή Κυβέρνηση με επιμέρους αιτήματα όπως να εξοπλίσει τους εργάτες, να νομοθετήσει το πέρασμα της γης στους αγρότες και τον εργατικό έλεγχο στα εργοστάσια, αποσύροντας από την πρώτη γραμμή το αίτημα ανατροπής της) γράφτηκε στις 30/8 αλλά έφτασε αρχές Σεπτέμβρη στο κόμμα. Κι όμως οι σύντροφοί του την

είχαν ήδη υλοποιήσει τσακίζοντας το πραξικόπημα. Αυτό έδειχνε ταυτόχρονα πόσο ριζωμένο, εκπαιδευμένο και προσηλωμένο στα συμφέροντα της τάξης ήταν το κόμμα των Μπολσεβίκων- η ταύτιση με την κίνηση της τάξης οδηγούσε στην «ομογενοποίηση της ηγεσίας» προς τη σωστή κατεύθυνση και αυτό της προσέδιδε κύρος.⁸

Ο Σερζ σχολίαζε πως τον Σεπτέμβρη-Οκτώβρη η χρήση όπλων διδασκόταν σε 79 εργοστάσια της Πετρούπολης και η Κόκκινη Φρουρά είχε 20.000 στην Πετρούπολη. Η στρατιωτική υπηρεσία εκτελούνταν εκ περιτροπής, όπου ανά πάσα στιγμή τα δυο τρίτα των εργατών έκαναν τη δουλειά τους στο εργοστάσιο και το ένα τρίτο ήταν σκοπιά. Αυτές οι πρωτοβουλίες των εργατών δεν υλοποιούσαν «γραμμή Λένιν» χωρίς να τον έχουν διαβάσει: Ο Λένιν από τις 7 Μάρτη του 1917 έγραφε επιστολή καλώντας τους εργάτες να δημιουργήσουν προλεταριακές πολιτοφυλακές. Η ΚΕ των Μπολσεβίκων δεν είχε επιτρέψει τη δημοσίευση της και δημοσιεύτηκε πολύ αργότερα ως ιστορικό ντοκουμέντο.⁴

Άνθρωποι σαν τον Τρότσκι, τον Μπουμπνόφ, τον Σοκόλνικοφ, τον Σβερντλόφ όπως και άλλες ηγετικές προσωπικότητες, βρίσκονταν σε καθημερινή επαφή με εργάτες και στρατιώτες και είχαν μια ρεαλιστική εικόνα για τη διάθεση των μαζών.⁸

Χαρακτηριστικό της εσωκομματικής δημοκρατίας ήταν και οι ταλαντεύσεις ηγετικού τμήματος τον Οκτώβρη του 1917. Οι εσωκομματικές αντιπαραθέσεις όχι μόνο δεν άρθηκαν τον Οκτώβρη αλλά έφτασαν να λειτουργούν προς όφελος της αντεπανάστασης, όταν Κάμενεφ και Ζινόβιεφ διέδωσαν στον αστικό τύπο το σχέδιο της Μπολσεβίκικης ηγεσίας για εξέγερση και την ημερομηνία της. Στη Μόσχα οι δισταγμοί της τοπικής ηγεσίας είχαν ως απόρροια την αιματηρή παράταση της εξέγερσης για οχτώ μέρες. Ακόμα και στις 3 Νοέμβρη, μετά τη νικηφόρα εξέγερση, οι Κάμενεφ, Ζινόβιεφ και άλλα στελέχη πρώτης γραμμής καταψήφισαν την πρόταση της σοβιετικής ΚΕΕ για συγκρότηση επαναστατικής κυβέρνησης και την κατάγγελλαν δημόσια ως καταστροφικά σεχταριστική. Όλοι τους διατήρησαν τις θέσεις τους στο κόμμα

και την κυβέρνηση. Αυτά τα χαρακτηριστικά εκτόνωναν τις κρίσεις κι ενθάρρυναν τα μέλη να διορθώνουν τις ηγεσίες τους.¹¹

Φωτισμένη ηγεσία και ...«Λένιν μεγαλοδύναμη»;

Καμία σχέση επίσης με την παντοδυναμία και το αλάνθαστο του ηγέτη: Σε αρκετές περιπτώσεις, τον Ιούλιο, τον Αύγουστο και το Σεπτέμβριο, ο Λένιν έβγαλε “ντιρεκτίβες” που, αν εφαρμόζονταν κατά γράμμα, θα απέβαιναν πιθανότατα ολέθριες.

Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις, κομματικά όργανα και μπολσεβίκοι ηγέτες, απόλυτα συντονισμένοι στην ταχύτητα μεταβαλλόμενη πολιτική πραγματικότητα και στις λαϊκές διαθέσεις, είτε απέρριψαν τις εντολές του Λένιν είτε τις προσάρμοσαν ώστε να ταιριάζουν στην επικρατούσα κατάσταση.¹⁵ Μετά την εξέγερση του Ιουλίου, ο Λένιν πρότεινε την απόσυρση του συνθήματος «Όλη η εξουσία στα Σοβιέτ!» Όπως παραδέχθηκε αργότερα, έκανε λάθος.² Ευτυχώς, οι υπόλοιποι κομματικοί ηγέτες διατήρησαν το σύνθημα και αυτό λειτούργησε προς όφελος των Μπολσεβίκων το φθινόπωρο, όταν το σοβιετικό σύστημα τροφοδοτήθηκε με νέες δυνάμεις.¹⁵

Κατώτερα στελέχη του κόμματος αμφισβητούσαν ανοιχτά τις θέσεις του Λένιν βάζοντάς τον ακόμα και στη θέση της μειοψηφίας αρκετές φορές, ακόμα και σε κρίσιμες στιγμές^{8,20} Ενώ ο Λένιν τον Απρίλιο ή τον Σεπτέμβριο δεν άρχισε να μοιράζει ντιρεκτίβες και να συνωμοτεί για να ξηλώσει την συντηρητική ηγεσία των Μπολσεβίκων αλλά προσπάθησε να κερδίσει η δική του επιχειρηματολογία στη βάση του κόμματος χωρίς κανένας να τον κατηγορεί ότι λειτουργούσε αντικομματικά. Το Απρίλη και τον Σεπτέμβρη ο Λένιν διαπίστωνε ξανά και ξανά πως οι μάζες βρίσκονται στα αριστερά του κόμματος κι απευθυνόταν στην κομματική βάση όχι για προσωπικό όφελος αλλά για να ευθυγραμμίσει την ηγεσία με τη βάση. Όλη η ηγεσία και όλο το κόμμα είχε σφυρηλατηθεί σε αυτού του είδους τη λειτουργία. Η πειθαρχία του κόμματος απέναντι στην τάξη έμπαινε πάνω από την

πειθαρχία στην όποια ηγεσία. Αυτό το χαρακτηριστικό ήταν που έσωνε την τιμή των Μπολσεβίκων ως επαναστατικό κόμμα, διορθώνοντας λάθος και συντηρητικές συμπεριφορές.^{5,7}

Τελικά το κοινό σημείο αφετηρίας για τόσο για την ηγεσία όσο και τη βάση ήταν η πολιτική ανεξαρτησία και ο ηγετικός ρόλος της εργατικής τάξης. Τα υπόλοιπα τα έλυσε η πραγματικότητα, από την οποία οι μπολσεβίκοι ήταν διαμορφωμένοι να διδάσκονται.²¹

Με την ηγεσία άλλωστε να κρύβεται, να είναι στην παρανομία, να έχει συλληφθεί ή να βρίσκεται εξόριστη, φαίνεται ότι τα δίκτυα και οργανώσεις επαναστατών ανά περιοχή και ανά εργοστάσιο που συνδέονταν τόσο με τις διαθέσεις των μαζών όσο και με το κόμμα έπαιξαν τον κεντρικό ρόλο στην επανάσταση. Αυτός ήταν ο λόγος που μπορούσε γρήγορα και δημοκρατικά το κόμμα να επιβάλλει γραμμή στην ηγεσία, να ανατρέπει αποφάσεις της, να κερδίζει ο Λένιν την πλειοψηφία σε κρίσιμα σημεία όπως με τις θέσεις του Απρίλη κλπ.²²

Ο Λένιν αποδείχθηκε ικανός ηγέτης ΕΠΕΙΔΗ ήταν μέλος μιας ομάδας που διόρθωνε τις ατομικές παρανοήσεις. Το κόμμα δεν ήταν ενιαίο επειδή διέθετε έναν μεγάλο ηγέτη- μάλλον περισσότερο ο Λένιν ήταν σοβαρός ηγέτης επειδή το κόμμα του ήταν ενωμένο γύρω από τη βασική στρατηγική της ταξικής ανεξαρτησίας της εργατικής τάξης και της σοσιαλιστικής στρατηγικής.²

Η ανεξάρτητη σκέψη, ο δημόσιος και συντροφικός διάλογος και εσωκομματική αντιπαράθεση, η τοποθέτηση των συμφερόντων της τάξης πάνω από αυτά του κόμματος, η έλλειψη αρχηγισμού με την πιο ουσιαστική έννοια- ότι οι εργάτ(ρι)ες του κόμματος μέσα από τη συμμετοχή τους στην ταξική πάλη μπορούσαν όχι μόνο να αναιρούν τη «γραμμή» της ηγεσίας αλλά και να της επιβάλλουν γραμμή, η διάθεση άφθονου στις μειοψηφίες, η ενθάρρυνση της πρωτοβουλίας και της αυτενέργειας, η βαθιά σχέση με την τάξη και η ταύτιση με τις καλύτερες διαθέσεις της, η προσήλωση στην

ανεξαρτησία της εργατικής τάξης και στην επαναστατική ανατροπή του καπιταλισμού, η απόρριψη κάθε συνεργασίας με τα αφεντικά και η αντιπαράθεση πάνω σε αυτό το ζήτημα με τον ρεφορμισμό, είναι στοιχεία που συνέβαλαν καθοριστικά στη νίκη του 1917 και στοιχεία που σίγουρα πρέπει να κρατήσουν οι επαναστατικές οργανώσεις του σήμερα, όσες φιλοδοξούν να γίνουν οι Μπολσεβίκοι των επόμενων επαναστατικών εξάρσεων της ιστορίας.

1. Κέβιν Μέρφι <https://rproject.gr/article/i-istoria-tis-fevroyarianis-epanastasis>
2. Λαρς Λι, <https://jacobinmag.com/2017/05/russian-revolution-power-soviets-bolsheviks-lenin-provisional-government>
3. Chris Harman, Party and Class(Winter 1968/69), Marxists Internet Archive
4. Βίκτορ Σέρζ, ΕΤΟΣ 1 της Ρώσικης Επανάστασης
5. Τζον Μόλινιου, ο Μαρξισμός και το Κόμμα
6. Λαρς Λι, <https://rproject.gr/article/oli-i-exoysia-sta-soviet-i-viografia-enos-synthimatos>
7. Φιλ Γκάσπερ, <https://rproject.gr/article/xanaanakalyptontas-ton-lenin>
8. Αλεξάντερ Ραμπίνοβιτς – Η άνοδος των Μπολσεβίκων στην Εξουσία
9. Ντάνκαν Χάλας, Για το επαναστατικό σοσιαλιστικό κόμμα, περιοδικό Διεθνιστική Αριστερά, τεύχος 1
10. Μαρία Μπόλαρη Διεθνιστική Αριστερά, τεύχος 3, Κίνημα και Κόμμα, Επαναστατικό Κόμμα κι Ενιαίο Μέτωπο
11. Βασίλης Μορέλλας, Οκτώβρης 1917-Η εξέγερση που άλλαξε την Ιστορία, kokkinot.9, fthinooro 1917
12. Τοντ Κρέτιεν <https://rproject.gr/article/prin-apo-ton-flevari>
13. Τζον Μόλινιου, Για την εσωκομματική Δημοκρατία,

Διεθνιστική Αριστερά τεύχος 18

14. Ντανιέλ Γκαϊντο, <https://rproject.gr/article/oi-meres-toy-ioyli>
15. Αλεξάντερ Ραμπίνοβιτς, <https://rproject.gr/article/pos-nikisan-oi-mpolsevnikoι>
16. Νταβίντ Μαντέλ, Εργοστασιακές Επιτροπές και εργατικός έλεγχος στην Πετρούπολη το 1917
17. Αντώνης Νταβανέλος, *Διεθνιστική Αριστερά, τεύχος 13 , 90 χρόνια μετά*
18. Άχμεντ Σόκι, Η Ρώσικη Επανάσταση, Διεθνιστική Αριστερά τεύχος 13
19. Λαρς Λι, <https://rproject.gr/article/oli-i-exoysia-sta-soviet-i-viografia-enos-synthimatos>
20. Έιμι Μολντούν Η πολιορκημένη Επανάσταση, περιοδικό Κόκκινο 2017, τεύχος 7
21. David Whitehouse, Αποτελέσματα και Προοπτικές, Διεθνιστική Αριστερά τεύχος 6
22. Αντώνης Νταβανέλος <https://rproject.gr/article/i-klironomia-toy-1917>